

Секція: Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Романюк Роман В'ячеславович

здобувач

Волинського національного університету імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

РЕФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Узагальнені цілі для всіх державних утворень європейського типу охоплюють різні умови протікання реформаційних процесів на електроенергетичних ринках залежно від специфіки кожної країни, але загалом уніфікується в чіткості поставлених та виконаних цілей. Інтегрування електроенергетичного ринку України та регіонів в Європейський енергетичний простір базується на досвіді тих країн, які щойно завершили цей складний період реформування. Початково, період створення лібералізованого ринку Європи припадає на кінець 80-х років ХХ ст. Основним уповноваженим органом по регулюванню цього процесу була Європейська Комісія, яка регламентувала ряд організаційно-правових та технологічних критеріїв для уніфікації внутрішніх ринків енергетичного виробництва та споживання поміж країн-учасниць до тих змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі [5].

Саме ці критерії лягали в основу формування електроенергетичної консолідації: доступність та прозорість експлуатації електричних мереж в кожній країні; уніфікований підхід щодо методики регулювання міжнародних потоків енергетичних ресурсів; доступне тарифоутворення для споживацького сектору; моніторинг ризиків для електроенергетичної галузі та формування чітких обов'язків, що формують компетенцію регулюючих органів; дотримання правил та норм чесної конкуренції при

торгівельних операціях між національними пануючими лібералізованими моделями їх країн.

Важливим є наступний факт, що в процесі реформування електроенергетичних ринків немає універсального сценарію, котрий зміг би пришвидшити ці процеси, оскільки трансформація здійснюється виключно за особливих умов притаманних виключно конкретній країні [3].

Загалом, для процесів лібералізації енергоринків, країни Європейського Союзу першочергово імплементували нормативно-правові документи та структурно розділили їх на весь період реформ на 3 стадії [6].

Перша стадія (зародження) розпочалася з 26 червня 1990 року через прийняття Директиви 90/377/ЄС, в умовах структурованості функцій та зобов'язань Європейського Союзу через забезпечення умов конкуренції та встановлення прозорого ціноутворення для споживачів. В межах даної Директиви країни ЄС взяли зобов'язання передавати достовірну інформацію щодо зміни ринкових цін та їх подальше коливання на електричну енергію. Процеси передачі транспортування та організації електричної енергії почали відбуватися згідно затвердженої іншої Директиви 90/547/ЄС від 29 жовтня 1990 року [10].

В подальшому, прийняття Директиви 96/92, ЄС затвердило загальні умови та норми виробництва електроенергії, які визначили інструменти, які сприятимуть утворенню більш конкурентного середовища для внутрішнього ринку та вільного вибору споживачами постачальника електричної енергії. Окрім того, Директива обумовлює почергове відкриття країнами-учасницями своїх ринків для інтегрування в систему енергетичного простору, розмежування різних видів діяльності, збільшення конкуренції на роздрібному ринку та доступність інформативних та споживчих ресурсів до електроенергетичних систем.

На другій стадії поширення в 2002 році було прийнято та впроваджено Другий енергетичний пакет, який дозволив запровадити принципи досконалої конкуренції. На цьому етапі відбулося функціональне розмежування фінансових показників розподілу за видами діяльності монополістів. Особливий акцент було зроблено на роздрібних та оптових поставках електроенергії, здійснення моніторингу за межами передачі та розподілу електричної енергії. Спільними зусиллями Комісія ЄС в 2008 році розглянула умови створення та ефективного функціонування єдиного лібералізованого електроенергетичного ринку Європи та з'ясувала певні неузгодженості, котрі, перешкоджали його функціонуванню, як структури: домінування монопольної влади конкретних кіл в конкретній країні-учасниці; відсутність достатніх інтеграційних комунікацій для подолання мовних, ментальних та територіальних особливостей кожної з країн-учасниць.

На третій стадії (лібералізація), в межах Третього енергетичного пакету відбулося спільне сприяння законодавчих засад ЄС з країнами-учасницями, що призвело до завершення лібералізованості ринку загалом. До складу даного документа входили: Директива 2009/72/ЄС щодо спільності правил для внутрішнього ринку електроенергії ЄС, за умови скасування попередньої Директиви 2003/54/ЄС [1].

Імплементация нормативно-законодавчих засад була орієнтована в напрямі 3-х векторів своєї реалізації: розмежування певних видів своєї діяльності, пов'язаних з транспортуванням, виробництвом, купівлею та реалізацією електроенергії; уніфікація єдиного тарифу за використанням енергетичних ресурсів по всіх територіях ЄС.

Єдиним загальнообов'язковим органом управління та регулювання процесами на енергетичному ринку є Європейська Комісія, яка обмежує прояви монополізму та регламентує дотримання конкурентних засад на національному, регіональному та європейському структурно-поєднаних

ринках [4]. На даній стадії також відбувається жорстке обмеження до єдиної енергетичної системи, шляхом із зазначенням норм та правил забезпечення доступу до власних мереж третім особам.

Досвід Китаю переконливо засвідчує, що тривалий час функціонує регульований ринок електричної енергії, в основному завдяки впорядкованості структури Державної Електроенергетичної Комісії, яка відповідає за встановлення норм та умов координації успішної діяльності суб'єктів даного ринку, в тому числі регулюючої тарифної політики. Диференціація тарифів вирішувала соціальну функцію відносно як найкращого втамування попиту споживачів. Зокрема, тарифи диференційовано за різними категоріями споживачів (пересічне населення, фірми або підприємства, промисловий сектор), а також відносно соціально-економічної активності регіонів. Серед існуючих взірців для наслідування українського вектору, то модель лібералізації Китаю має найбільш потрібні риси та елементи адаптації зусиль з нашою країною. Це підтверджено певними результатами, які Китай зумів досягти в найкоротші терміни реалізації цієї моделі. Регулююча модель ринку дозволила пришвидшити темпи зростання електроенергетики. Зокрема, було введено новітні потужності у використання (від 50 до 100 ГВт за рік), будівництво яких відбувається за рахунок доходів фірм, інвесторів та держави [2].

Література

1. Асоціація газовидобувних компаній України. URL: <https://agpu.org.ua/analytistics/>:
2. Директива 90/54/7/ЄС. «Про транзит електроенергії через мережі передачі» від 29 жовтня 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_196#Text

3. Директива 96/92/ЄС. Стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/lawes/show/994_196/print.
4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії та про скасування Директиви 2003/4/ЄС. URL: mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023096.
5. Луцишин З. О. Енергетична дипломатія в п'ятимор'ї // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 101(2). С. 28.
6. Огляд ходу реформування ринків електроенергії і тарифоутворення в країнах ОЕСР, ЄС, США, Росії та України. URL: https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/01/4_retovmuv_vynkiv_tsino_taryfo_utvoren.pdf.
7. Павлов К.В. Оцінка конкурентоспроможності регіональних ринків житлової нерухомості України: монографія. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. 482 с.
8. Павлов К.В., Павлова О.М. Формування та регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла України: монографія. Луцьк : видавництво «Терен», 2019. 542 с.
9. Павлова О. М., Павлов К. В., Якимчук А. Ю., Сорокопуд І. В., Галянт С. Р. Енергетичний ринок західного регіону України // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2020. №7. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-7-6202>
10. Регламент (ЄС) №713/2009 Європейського Парламенту та Ради, що засновує Агенцію з питань співробітництва енергетичних регуляторів. URL: <https://www.rerc.gov.ua/?id=4730>.
11. Стрішенець О.М., Павлов К.В. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості. Науковий вісник Ужгородського

університету. Серія: Економіка. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. Вип.1 (47). Т.2. С. 35-38.

12. Стрішенець О.М. Павлов К.В. та інші. Механізм фінансово-кредитного забезпечення енергоефективних заходів на об'єктах ЖБК та ОСБ. Кліматичні фінанси: кол. моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Карліна. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 165-183.